

САУЛЕ ОТЫНШИЕВА,
МКҚК №3 «Көркем» бөбекжай бақшасының II санатты тәрбиешісі
Түркістан облысы, Келес ауданы, Абай ауылы

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА АЛҒАШҚЫ МАТЕМАТИКАЛЫҚ ҰҒЫМ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Балаларды алғашқы математикалық білім мен іскерлікке оқытудың міндеті - меңгеретін білімдер мен іскерліктердегі байланыстарды өз бетімен табу қабілетін жалпы дамытудағы қамтамасыз ететіндерінің ішінен ең мәнділерін бөліп алу.

Мектеп жасына дейінгі балаларға алғашқы математикалық ұғымдарды қалыптастыруда тәрбиеші ең алдымен балалардың білім, дағды деңгейін, жалпы даму ерекшелігін алдын-ала анықтау қажет. Ол үшін ата-аналар төмендегідей жұмыстарды іске асыруға тиісті.

Балаға ең алдымен математикалық түсінік отбасында беріле бастайтыны мәлім. Сәбиіне жеміс ұсынған ата-анасы: «Құлыным, саған бір алма, бір алмұрт берем. Екеуінде жей ғой» дейтіні үйреншікті жағдай. Осылай айта салудан бала білім ала-алмайды. Белгілі жүйеге келтірілмеген мұндай білім мектептен математиканы тез игеру үшін де сенімді бағдар бола алмайды. Сондықтан бала бақшасында қарапайым математикалық түсінікті дамытуға бағытталған арнайы сабақтар өткізіледі. Ал қарапайым математикалық ұғымдарды меңгерту жұмыстарын үй жағдайында ата-аналар атқарады, әрине, осының бәрі ата-аналардың мақсатты, табанды, әрі жүйелі жұмыс жүргізуін, ол үшін біршама әдістемелік даярлығы болуын қажет етеді. Бұл айтылғандар, әсіресе, 5-6 жасар балаларды мектепке даярлау ісіне тікелей қатысты. Тіпті, балабақшаға барып жүргеннің өзінде де, ата-аналар тәрбиешінің тапсыруы бойынша жұмыстың белгілі бөлігін үйде жүргізгені жөн болады.

Көптеген балабақшаларда балалардың қарапайым математикалық түсініктерін дамыту құралдар қолдану тәжірибесінің көрсетуінше, олардың әр алуандығы мен балалардың жасына сай дұрыс іріктелуі көп жағдайда балалармен

жұмыс үстінде тәрбиелеу - білім дұрыс шешуге мүмкіндік жасайды. Мысалы, төменде сипатталған құралдар жиынтығы программаның балалардың мынандай түсініктерін дамытуға арналған бес бөлімнен сәйкес келеді: «Сан мен есеп», «Көлем», «Форма», «Кеңесікті бағдарлау», «Уақыт бойынша бағдарлау».

Балабақша тәрбиешілері программаның осы бөлімдерінің әрқайсысына көрнекі құралдар пайдаланады. Бірізділік принципі қатаң сақталады: сәбилер топтарында қарапайым заттық көрнекіліктен (нақты заттар, олардың жазықтық бейнелері немесе суреттері) ересек топ балаларымен жұмыста жанамалылыққа дейін (сандық фигуралары бар карточкалар, таблицалар, схемалар есептер).

Бес жасар баланы арифметикалық есептермен таныстыра бастауға болады. Ол үшін баланың бойында ең алдымен арифметикалық есеп туралы түсінік қалыптастыру керек. Ең дұрысы: мұны баланың нақты әрекеті арқылы жүзеге асырған жөн. Осы мақсатта балаға үстелдің үстіне екі ойыншық машина және бір ұшақ қоюды тапсыру керек. «Енді, - дейсіз, - мен сенің не істегеніңді қысқаша айтып берейін: Асан үстел үстіне машина және бір ұшақ қойды, әңгімені мынадай сұрақпен аяқтайын: «Асан үстел үстіне неше ойыншық қойды?» осыдан соң әңгімені былайша жалғастыру дұрыс: «Міне, заттың бар болғанын немесе қанша қалғанын білуге міндеттейтін сұраумен аяқталатын кішкентай әңгіме арифметикалық есеп деп аталады. сонымен, есеп екі бөліктен тұрады: бірінші бөлігі ішінде бірнеше сан көзделетін әңгіме. Есептің бұл бөлігі оның шарты деп аталады есептің екінші бөлігі - сұрақ. Ол қашанда белгілі мөлшерде білуді, яғни «қанша?», «Неше» деген сөздер кездеседі. Біз алдағы уақытта бұл

сөздер басқа сөздердің мағынасына жасырынып қалатын есептерді де шығаратын боламыз. .. Ал енді менің не істейтінімді байқап ал да, соңынан ол туралы есеп құрастыр».

Бала өзі бақылайтын құбылыстар және көзбен үйренген соң, оның жеке тәжірибесіне, зейініне, түсінігі мен қиялына сүйене отырып, суретсіз-ақ есеп құрастыруды ұсынуға болады. Мұндай жаттығулар мен есептерді нақты құбылыстарды, баланың, оның айналасындағылардың өмірін бейнелеу маңызды.

Есептер кез-келген жағдайдан туады. Мәселен, сіз баламенен бірге серуендеп жүрсіз, мұндай жағдайда гүл, ағаш, үй, машина адамдар туралы есептер құрастыруға болады. Баланыз сізге ас үйде көмектеседі, бұл мүмкіндікті де пайдаланыңыз. Айталық, ол анасының тамаққа неше сәбіз және қызылша салғанын (үш және бір), стаканға неше түйір қант салғанын (екі және бір), ыдыста неше әрекеті арқылы жүзеге асырған жөн. Осы мақсатта балаға үстелдің үстіне екі ойыншық машина және бір ұшақ қоюды тапсыру керек. «Енді, - дейсіз, - мен сенің не істегеніңді қысқаша айтып берейін: », «Енді, - дейсіз, - мен сенің не істегеніңді қысқаша айтып берейін: Асан үстел үстіне машина және бір ұшақ қойды. Әңгімені мынадай сұрақпен аяқтайын: «Асан үстел үстіне неше ойыншық қойды?» осыдан соң әңгімені былайша жалғастыру дұрыс: «Міне, заттың бар болғанын немесе қанша қалғанын білуге міндеттейтін сұраумен аяқталатын кішкентай әңгіме арифметикалық есеп деп аталады сонымен, есеп екі бөліктен тұрады: бірінші бөлігі ішінде бірнеше сан көзделетін әңгіме. Есептің бұл бөлігі оның шарты деп аталады. есептің екінші бөлігі - сұрақ. Ол қашанда белгілі мөлшерде білуді, яғни «қанша?», «Неше» деген сөздер кездеседі. Біз алдағы уақытта бұл сөздер басқа сөздердің мағынасына жасырынып қалатын есептерді де шығаратын боламыз. .. Ал енді менің не істейтінімді байқап ал да, соңынан ол туралы есеп құрастыр».

Бала өзі бақылайтын құбылыстар және көзбен үйренген соң, оның жеке тәжірибесіне, зейініне, түсінігі мен қиялына сүйене отырып, суретсіз-ақ есеп құрастыруды ұсынуға болады. Мұндай жаттығулар мен есептерді нақты құбылыстарды, баланың, оның айналасындағылардың өмірін бейнелеу маңызды.

Бала алғашқыда өзінің санай білу қабілетіне қарай есеп шығарады. Іс жүзінде ол есепті шығармайды, есептейді, өйткені есепте айтылған нәрселер, немесе олардың бейнесі көз алдында тұрады. Бала оны ешбір қиындықсыз есептейді. Бірақ біз мұның арифметикалық есеп екеніне баланың көзін жеткіземіз. Бұл жағдайда нақты, практикалық әрекеттер барған сайын арифметикалық амал ретінде көріне бастайды:

үстемелеу, көбейту емес, қосу, кеміту, қысқару емес, азайту (алып таастау сөзінен).

Ересектер өздерінің, сондай-ақ баланың сөйлеу мәнеріне ұдайы көңіл аударып отыруы тиіс.

Мектеп алды дайындық топтарында арифметикалық есептерді шешуге үйретудің жолы - балаларды тәрбиелеуде арифметикалық есептердің маңызы болып табылады.

Баланың апта күндерін саналы меңгеруіне көп көңіл бөлінеді. Бала оларды дұрыс атауды, кеше қай күн болғанын, бүгін қай күн екенін, ертең қай күн болатынын, апта күндерінің санын, олардың ретін айтады.

Бала апта күндері туралы логикалық есептер шешуді ұсынуға болады. Мұндай есептер алда қай күннің басталатынын немесе әлде бір оқиғаға дейін немесе күн қалғанын білуді талап етеді. Мысалы: «Біз ертең қуыршақ театрына барамыз, ол қай күні болады? Біз кеше әжемізге қонаққа бардық, ол қай күн еді? Бүгін - дүйсенбі, кеше қай күн болды? Ертең қай күн болады?» немесе «Сен көркемөнер студиясындағы сабаққа аптаның екінші күні, ал жүзуге - үшінші күн барасын. Сонда сен сурет сабағы мен жүзуге қай күні барасың? Әкең балық аулауға кетті. Келесі - жұма күні қайтып оралады. Сонда әкең қай күні кеткен?».

Балалар мектеп жасына дейінгі кезең аяқталып, мектепке барар шақта 10 ға дейін қосу және азайтуды ауызша есептеуді білуі тиіс.

Ойын, әңгіме үстінде баланың қандай көпбұрыштарды білетінін, оларды қандай белгілері бойынша салыстыра алатынын анықтау керек. Бұл жаста «Суретті аяқта», «Жаңадан пішін жаса» секілді ойындарды пайдаланудың көп көмегі тиеді.

Ата-аналар қағаз парағына алдын ала белгілі бір нәрсенің жеке бөліктерін сызады. Бала оның не нәрсе екенін тауып, осы суретті аяқтауы тиіс.

Сонымен бала бұрынғы меңгерген біліміне қоса, бірқатар жаңа білім қорын меңгереді. Бес жасар балалар барлық ай аттарын ретімен атап, сағатты еркін айыра білуі тиіс. Ол үшін күнделікті өмірінде үнемі қайталанып келіп отырған кейбір сәттердің ұзақтығына көңіл бөліп отырған жөн. «Қазір қай уақыт екенін біліп, оны есіңе сақта: біз кейін неше минут жұмыс істегенімізді есегітейміз; жарты сағат серуендеп келіп, сен серуендеп қайтқанда сағат тілі қай жерде болуы тиіс?».

Мектеп табалдырығын тұңғыш аттайтын баланың математикадан жеткілікті білім қоры, қабілеті мен ікемділігі болғаны жөн. Оның сонымен қатар ересектер тарапынан берілетін, шамасына лайықты танымдық есегітерді түсініп, шеше алатындай қабілеті болуы тиіс. Ол берілген

QAZAQ BILIMI

есептердің шенгу жолын өздігінен тауып, жоспарлай білу, бұл әрекетін қадағалап, қойылған максатқа жету жолында тапсырманы сапалы орындай білуі тиіс. Баланың мұндай қабілетін қалыптастыру оның келешекте жақсы оқып, жан-жақты жетілуіне негіз болады. Сонымен қатар, ұлттық ойындар, санға байланысты санамақтар, жұмбақтар, жаңылтпаштар - ата-бабаларымыздан бізге қалған, өткен мен бүгінгі байланыстыратын баға жетпес байлығымыз, асыл казынамыз. Сондықтан оны үйренудің, күнделікті тұрмыста пайдаланудың пайдасы орасан зор болмақ.

Мектеп жасына дейінгі балаларды уақыт ұғымын қалыптастыруда сурет салудың балалардың уақыт ұғымының қалыптасуының дамуына көмектеседі. Мұнда әсіресе сурет салуға, конструкция, аппликация жасауға жаттығудың пайдасы көп. Бала сурет, құрылыс салудан бұрын, ересектердің басшылығымен үлгіні талдап, оның негізгі бөлігінің немесе пішінінің орналасу калпын, жекелеген ірі және ұсақ бөліктерінің орнын көрсетіп, осыдан кейін бұл айтылғандарды үлгіге қарап құрастыруы тиіс.

Ата-аналар баланың әр түрлі тапсырмаларды орындау үстінде заттардың арасындағы кеңістіктік қатынастарды, уақыт пен қашықтықты білдіретін арнайы сөздерді орынды қолдана білуіне назар аударуы тиіс. Мысалы, алдыңғы, артқы, сол, оң, бүйір жағында, түзу, үстіңгі, астыңғы жағында, ағаштардың арасында т. б.

Осылайша оқытып, үйретудің әсерінен бес жасар балада негізгі кеңестіктер бағыттар туралы түсінік қалыптасуы тиіс. Бұл жағдайда осы сызықтардың алдыңғы және артқы, сол және оң жағына орналасқан нүктелер біртіндеп баладан қашықтай береді. Бөлінетін участкілердің ұзынынан да, енінен де көлемі ұлғаяуына қарай олар біртіндеп қатар түзіп, ол бөлек туралы бірінғай үздіксіз кеңестік деген түсінік қалыптастырады. Енді бұл жердегі әрбір нүктенің орны дәл анықталады. Ал негізгі кеңестік бағыттарын жіктей білу баланың бағдарлай білу машығына, дененің сызбасын қаншалықты меңгергеніне байланысты. Мұның өзі сынақ жүйесі болып табылады.

Дидактикалық суреттерді, фотосуреттерді, сызбаларды анықтап қарау сияқты тәсілдері де өте маңызды. Мәселен, бала қағаз парағы бетіндегі суретті анықтап қарау ондағы салынған заттарды ретімен атап қана қоймастан, оның ішіндегі ең басты объектіні көрсетуге үйренеді одан соң басқа заттардың оған қатысты қала орналасқанын түсіндіреді.

Бұл жастағы балалар барған сайын дербестікке ие болып, айналаны бағдарлай білу көше қозғалысы ережесін үйрену олар үшін басты қажеттіліктердің біріне айналады. Мұнда жұмысты арнайы тәсіл бойынша жүйелі түрде жүргізіліп отыруы керек.

Балаларға арифметикалық есептер шешуде дайындық жаттығулардың өмір болатын алуан түрлі жағдайлардан тұрады және оның маңызы зор.

ГУЛДАНА АЛИБЕКОВА,

МКҚК №3 «Көркем» бөбекжай бақшасының II санатты тәрбиешісі
Түркістан облысы, Келес ауданы, Абай ауылы

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ЕҢБЕК СҮЙГІШТІККЕ ТӘРБИЕЛЕУ НЕГІЗІНДЕГІ АУЫЗ ӘДЕБИЕТІ ҮЛГІЛЕРІНІҢ ЖҮЙЕСІ ЖӘНЕ ОНЫ ҚОЛДАНУ ЖОЛДАРЫ

Халық педагогикасының озық дәстүрлерін бұл күнде уақыт талабымен отбасында, мектепке дейінгі тәрбие мекемелерінде, мектепте және жоғары оқу орындарында лайықты орын алуға. Қазақ халық педагогикасының дербес ғылым ретінде ұлттық мәдениетті өркендетуге, ұрпақты халықтық-педагогикасының қағидаларының негізінде тәрбиелеуге толық мүмкіндігі туып отыр. Бала тәрбиесіндегі ең негізгі тірек бұл халықтық педагогиканың бай мұрасы деп есептейміз. Осыған орай балабақша балаларының

бойында халықтың педагогиканың озық дәстүр арқылы еңбексүйгіштік қасиет санат қалыптастыруда мүмкіндік жасайтыны белгілі.

Балалардың жас ерекшелерін еске алуға қағида болып есептеледі. Мұнда ең алдымен балалардың еңбексүйгіштік сезімі мен еңбек дағдыларына ерекше мән бердік.

Мектеп жасына дейінгі балалар ерекшелігін ескере отырып біз еңбексүйгіш тәрбие беруде негізгі жол деп бала айналамен танысу сабақтарындағы

м.
бі.
бе
қа
бөл

мат
тәр
денг
анық
жұмс

отбас
жеміс
алма,
үйрені
білім а
мұндай
үшін де
бала б
түсінікт
өткізілед
ұғымдар.
ата-анал
аналарды
жүргізуін
болуын қа
жасар бал
қатысты.
өзінде де,
бойынша
жүргізгені

Көпте
қарапайым
құралдар қол
олардың әр
сай дұрыс і

ұйымда
өзі жо
адамда
дәстүр
туғызат
психол
Тәрбие
жүріп
жұмыс
саналар
ұғымы
тапсыр
билдік.

жүріп
жұмыс
саналар
ұғымы
тапсыр
билдік.

жүріп
жұмыс
саналар
ұғымы
тапсыр
билдік.

«РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ» АҚПАРАТТЫҚ-САРАПТАМАЛЫҚ ОРТАЛЫҒЫ

АЛҒЫС ХАТ

Құрметті Сауле Отыншиева!

Сізге «QAZAQ BILIMI» ғылыми-әдістемелік, педагогикалық журналының дамуына елеулі үлес қосып, өз тәжірибелеріңізді еліміздің педагогикалық қауымымен бөліскеніңіз үшін шын жүректен алғыс білдіреміз!

Өскелең ұрпақ тәрбиелеудегі сіңіріп жатқан қажырлы еңбегіңізге табыс, отбасыңызға береке, бірлік тілейміз!

Құрметпен,
Бас редактор

Н. Куандыков

Нұр-Сұлтан қаласы, 2020 жыл

«РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ» АҚПАРАТТЫҚ-САРАПТАМАЛЫҚ ОРТАЛЫҒЫ»
«QAZAQ BILIMI» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК, ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖУРНАЛЫ

ДИПЛОМ

➤ I ДӘРЕЖЕ ➤

«Рухани жаңғыру» ақпараттық-сараптамалық орталығы және
«QAZAQ BILIMI» республикалық ғылыми-әдістемелік, педагогикалық
журналы ұйымдастырған «Үздік педагогикалық мақала» республикалық
конкурсының «Үздік мақала» номинациясы
бойынша I орын алғандығы үшін

Сауле Отынищева

МАРАПАТТАЛАДЫ

ТІРКЕУ НОМЕРІ

№ 2020-10(37)-352-ОК

АТҚАРУШЫ ДИРЕКТОР
Ғ. ЗАМБАЕВА

Нұр-Сұлтан, 2020 жыл

СЕРТИФИКАТ

Сауле Отыншиева

«Үздік педагогикалық мақаласы» атты конкурсының жинағына
«Мектеп жасына дейінгі балаларға алғашқы математикалық ұғым қалыптастыру»
тақырыбында материалы енгенін растайды

№ 2020-10(37)-365-QK

Т. Замбаева

Нұр-Сұлтан, 2020 жыл